

А.К. Нурғалиева¹, А.К. Нурғалиева^{*1}

*¹ Әлкей Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Қазақстан Республикасы
aknurgalieva@mail.ru*

ЖОО-ДА ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГИКАНЫ ОҚЫТУДА ТЕСТІЛІК ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Аннотация. Қоғамды ақпараттандыру және білім беру жағдайында білім алушылардың оқу жетістіктерінің деңгейі туралы объективті ақпарат алу, жедел педагогикалық талдау, педагогикалық процестің сапасын бағалау барған сайын маңызды және қажет болып отыр. Осы зерттеудің мақсаты ұсынылған тест тапсырмаларын қолдана отырып, студенттердің білім деңгейін объективті, сапалы бағалау және тиімді өлшеу болады. Осы мақсатта әзірленген тест тапсырмалары оқу пәнінің мазмұнына және ғылымның қазіргі жағдайының деңгейіне сәйкес келеді. Тапсырмалар «Әлеуметтік педагогика» пәнінің тақырыптық мазмұнына сәйкес құрастырылған.

Мақалада келтірілген тест тапсырмаларының мысалдары автор әзірлеген «Әлеуметтік педагогика бойынша тест тапсырмалары» атты оқу құралынан алынған. Оқу құралы университеттің оқу процесінде «Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану», «Әлеуметтік педагогика және білім берудегі педагогикалық қолдау» және «Педагогика және психология» білім беру бағдарламаларында қолданылады.

Білім алушылардың білімін жетілдіру үшін тестілік технологияларды қолдану келесі жағымды тұстарды анықтады: студенттердің біреуден кеңестер алу мен біреуден алдап көшіріп алу мүмкіндігі азайды; білім алушылардың білім сапасы артты; білімді бағалаудың объективтілігі артты; білім алушылардың танымдық белсенділігі артты, сабаққа сабақтан тыс дайындық жақсарды; студенттер топтарындағы психологиялық ахуал жақсарды; бақылау іс-шараларының саны артты, бұл барлық білім алушылардың оқу пәнінің барлық тақырыптары бойынша білімдерін уақтылы диагностикалауға мүмкіндік береді.

Кілтті сөздер: *тест, тест тапсырмалары, білім беру процесі, тестілеу, танымдық белсенділік, білім алушылардың оқу жетістіктері.*

Кіріспе

Субъективті бағалау әдістерінен педагогикалық тестілеу технологияларына ауыса отырып, білім беру жүйесінде тестілеуді тек бақылау мақсатында ғана емес, сонымен қатар білім алушыларды оқыту және дамыту үшін педагогтердің

тәжірибесінде қолдану қажеттілігі туындайды. Қиындықтарды ішінара жеңу мүмкіндіктерін тестілік бақылау материалдары мен технологияларын қолдануға ғылыми негізделген кешенді тәсіл жолында іздеу керек. Білім алушыларды даярлау кезінде өзін-өзі бақылау, өзін-өзі даярлау, өзін-өзі сәйкестендіру және өзін-өзі дамыту үшін тестілеудің объективті нәтижелерін талдауға маңызды орын беріледі. Мұндай жағдайларда тестілік оқытудың орны мен рөлін анықтау және тұлғаны даярлау мен дамыту жүйесіндегі бақылау, білім алушыларды аттестаттаудың жаңа нысандарына даярлау әдістерін әзірлеу қажеттілігі туындайды. Бұл білім беру процесінің сапасын басқарудың тиімді құралы ретінде мониторингтің жаңа түрлерін ұйымдастыруға ықпал етеді.

Бұл мәселені зерттеудің өзектілігі білім берудің шұғыл практикалық қажеттіліктерімен және оларды қамтамасыз етудің нақты мүмкіндіктерімен расталады. Бұл білім беру процесінің қайшылықтарына байланысты:

- білім алушылардың дайындық сапасын арттыру қажеттілігі және дәстүрлі оқыту нысандарының тиімділігінің төмендігі;
- ақпараттық технологияларды пайдалану көлемін кеңейту және дәстүрлі субъективті бақылау практикасының басым болуы;
- бақылау нәтижелерін алу мен талдаудың жеделдігінің талаптары және бағаларды алудың объективтілігінің, жүйелілігі мен сенімділігінің болмауы.

Заманауи стандартталған бақылау өлшеу материалдары мен ақпараттық технологияларды қолданудың кеңейтілген тәжірибесінің нәтижесінде педагогикалық жағдай қалыптасады және оқу процесінде тестілік бақылау құралдары мен әдістерін неғұрлым мақсатты пайдалану және ақпараттық білім беру мониторингінің жаңа түрлерін ұйымдастыру үшін жағдайлар жасалады. Тесттік бақылау нәтижелері бойынша жинақталған білім беру ақпараты білім беруді басқаруда кері байланысты едәуір дәрежеде қамтамасыз етуге, оқытуды дараландыруға, білім алушылардың жеке дамуына жағдай жасауға мүмкіндік береді.

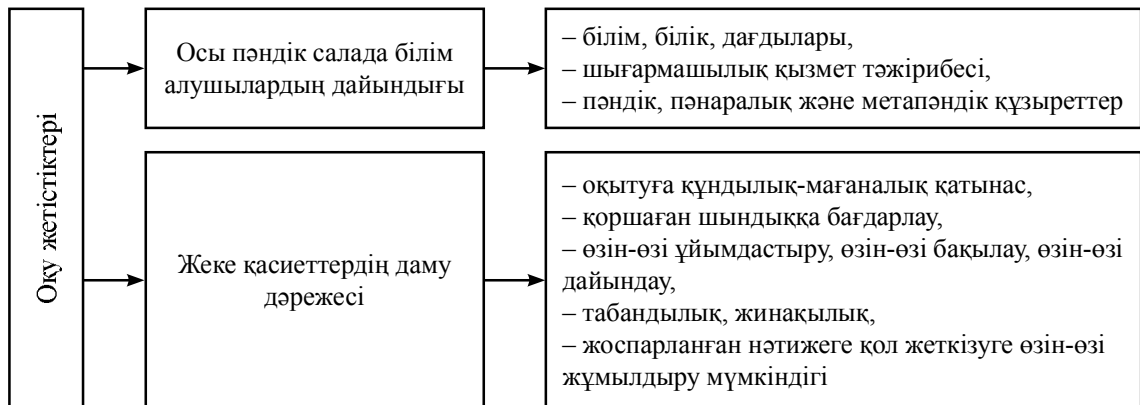
Тестілеудің жалпы мәселелері В.С. Аванесов, Б.А. Ашмарин, В.П. Захаров, А.Ф. Кудряшов, С.А. Мышко, О.В. Соболева және басқалардың ғылыми еңбектерінде әзірленді. Педагогикалық диагностика мәселесі М.С. Витушкина, Л.Х. Горохова, Е.В. Гридина, Л.Н. Давыдова, О.Ю. Ефремова, В.И. Зверева, Э.А. Красновский, Р.Ф. Кривошапова, В.А. Пятина, Э.А. Резникова, С.А. Русинова, басқалардың ғылыми және ғылыми-әдістемелік жұмыстарда кеңінен қамтылды.

Педагогикалық квалиметрия саласында жұмыс істейтін көптеген мамандар (Н.О. Билчаева, М.Б. Гузаиров, Н.Н. Голышева, Г.С. Ковалева, О.З. Кузнецова, Н.А. Кулемин, Т.В. Мирская, Е.А. Михайлычев, В.М. Мокосеев, В.И. Нардюжев, А.И. Севрук, Г.К. Селевко, В.А. Хлебников, М.Б. Челышкова, В.А. Шухарадина, А.Г. Шмелев және т. б. білім беру процесін жетілдіруде, аттестаттау нысандарын

таңдау мүмкіндіктерін кеңейтуде, сондай-ақ тестілеудің теориясы мен практикасын дамытуда тестілеудің кең мүмкіндіктерін атап өтеді [1].

Қоғамды ақпараттандыру және білім беру жағдайында білім алушылардың оқу жетістіктерінің деңгейі туралы объективті ақпарат алу, жедел педагогикалық талдау, педагогикалық процестің сапасын бағалау барған сайын маңызды және қажет болып отыр. Шынында да, бүгінгі күні тестілеу білім берудің маңызды бөлігі болып табылады, кері байланыс орнатудың маңызды шарты болып табылады, соның арқасында оқыту сөздің толық мағынасында жеке оқу қарқынын қамтамасыз ететін сараланған, тұлғаға бағытталған процеске айналады [2]. Тесттік бақылау білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалауда субъективизм мен авторитаризмді жоюға ықпал етеді, білім беру процесінің сапасын сараптау мен диагностикалауды объективтендіру құралына айналады.

Қазіргі заманғы тестілеу теориясының, технологиясының және практикасының тұтас көрінісіне оқыту мен бақылауға құзыреттілік көзқараспен, «оқу жетістіктері», «оқу жетістіктерінің деңгейі», «оқу жетістіктерінің сапасы» сияқты негізгі педагогикалық ұғымдарды барабар айқындау арқылы қол жеткізіледі. Оқу жетістіктері білім алушылардың осы пәндік салада дайындығын және жеке қасиеттерінің даму дәрежесін ашады (сурет 1).

Сурет 1. Білім алушылардың оқу жетістіктері

Оқу жетістіктерінің сапасы стандарт пен жеке даму талаптарына қол жеткізілген деңгейге сәйкес оқу процесінің барлық кезеңдері мен компоненттерінің жетістіктерін, оның барлық субъектілері мен білім беру жүйесінің оқу қызметінің сапасын шоғырландырылған түрде көрсететін интеграцияланған көрсеткіш ретінде көрінеді. Тестілеу нәтижелерін педагогикалық бағалауда:

- білім алушының оқу жетістіктерінің деңгейі,
- педагогтің кәсібилік деңгейі және еңбегінің қарқындылығы,
- нәтижеге қол жеткізуге арналған сыртқы және ішкі ұмтылыстар,
- бағалау әдістері мен технологияларының сенімділігі көрінеді.

Тестілеу процесінде субъектінің пәндік дайындығының мазмұндық элементтері (жасырын параметр) өлшенетін параметрлер (оқу жетістіктерінің деңгейі) ретінде анықталады, ал жеке даму дәрежесі тестілеу нәтижелерін сапалы талдау процесінде бағаланады.

Материалдар және әдістер

Дәстүрлі педагогикалық тест екі маңызды мағынада қарастырылуы керек: – педагогикалық өлшеу әдісі ретінде және тестті қолдану нәтижесі ретінде. Посткеңестік кеңістіктегі тест ұғымы әдістің мағынасына қарай, ал батыс авторларының көпшілігінде тест ұғымы нәтижелер мағынасында жиі қарастырылады. Сонымен қатар бұл екі мағына да, В.С. Аванесовтың пікірінше, «тестті әртүрлі жағынан сипаттайды, өйткені тестті бір уақытта әдіс ретінде де, педагогикалық өлшеудің нәтижесі ретінде де түсіну керек. Біреуі екіншісін толықтырады» [3]. Тест әдіс ретінде, оның сапасын және дайындықтың әртүрлі деңгейіндегі субъектілерді өлшеу бағаларының сапасын растайтын нәтижелерсіз ойланбайды.

Осы зерттеудің мақсаты ұсынылған тест тапсырмаларын қолдана отырып, студенттердің білім деңгейін объективті, сапалы бағалау және тиімді өлшеу болып табылады. Осы мақсатта әзірленген тест тапсырмалары оқу пәнінің мазмұнына және ғылымның қазіргі жағдайының деңгейіне сәйкес келеді. Тапсырмалар «Әлеуметтік педагогика» пәнінің тақырыптық мазмұнына сәйкес құрастырылған. Тапсырмаларда қолданылатын терминология оқу бағдарламасынан тыс емес. Тест тапсырмасында қамтылған ақпарат тест тапсырмасын орындау үшін қажетті және жеткілікті болатындай етіп таңдалды. Тапсырмалардың мазмұны ұсынылған әдебиеттерге, сондай-ақ дереккөзді нақты көрсете отырып, қолданыстағы нормативтік-құқықтық актілерге толық сәйкес келеді.

Қиындық деңгейі бойынша тест тапсырмалары үш топқа бөлінеді: жеңіл, орташа, күрделі (кесте 1).

Белгілі бір материалды дұрыс таңдау арқылы тест мазмұны тек бақылау үшін ғана емес, сонымен қатар оқыту үшін де қолданыла алады [4]. Тест мазмұны тек жеңіл, орташа немесе қиын болуы мүмкін емес. Жеңіл тапсырмалар тек білімнің көрінуін тудырады. Білімнің минималды деңгейін тексеруге назар аудару нақты білім деңгейі туралы түсінік бермейді. Бұл деңгей мен белгілі қиын тапсырмаларды таңдауды бұрмалайды, нәтижесінде студенттердің көпшілігінде төмен балл болуы мүмкін.

1-кесте. Қиындық деңгейі бойынша тест тапсырмалары

№№	Деңгейлер	Деңгейлерге сипаттама
1	Жеңіл	Негізгі анықтамалар, формулалар, заңдар, принциптер, фактілер, оқиғалар тізбегі, схемалар, гистограммалар және т. б. туралы білімді тексеру.
2	Орташа	Қарапайым есте сақтаудан асатын нәтижелерді анықтау: фактілерді, ережелерді, принциптерді түсіну және түсіндіру; бүкіл пәнді және оның бөлімдерін шығармашылық тұрғыдан түсінуді қажет ететін мәселелерді шешу; зерттелетін құбылыстарда, процестерде, оқиғаларда дәйекті қатынастар мен ұқсастықтарды таба білу.
3	Күрделі	Білім алушының ғылыми-зерттеу қабілеттерін анықтауға мүмкіндік беретін түсінуден гөрі материалды меңгерудің жоғары деңгейін талап ететін нәтижелерді анықтау, яғни қолда бар деректерден туындайтын болашақ салдарларды болжай білу; нақты практикалық жағдайларда заңдарды қолдану; зерттелетін материалды сыни тұрғыдан бағалау, оны кестелерде, сызбаларда, эскиздерде ұсыну мүмкіндігі.

Тек орташа қиындықтағы тапсырмаларды құрастыру тесттің елеулі деформациясына әкеледі: ол әртүрлі материал бар зерттелетін пәннің мазмұнын қалыпты түрде көрсету қабілетін жоғалтады. Сондықтан тесттерге әр түрлі тапсырмалар енгізілуі керек, олар тақырыптар мен бөлімдердің мазмұнына қарамастан, өсіп келе жатқан қиындықтар тәртібінде орналасуы керек.

Біз тест тапсырмаларының төрт түрін әзірледік және ұсындық:

- бірнеше дұрыс жауаптарды таңдау тапсырмалары;
- дұрыс реттілікті орнатуға арналған тапсырмалар;
- сәйкестікті анықтауға арналған тапсырмалар;
- ситуациялық тапсырмалар.

Төменде келтірілген тест тапсырмаларының мысалдары автор әзірлеген «Әлеуметтік педагогика бойынша тест тапсырмалары» атты оқу құралынан алынған [5]. Оқу құралы университеттің оқу процесінде «Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану», «Әлеуметтік педагогика және білім берудегі педагогикалық қолдау» және «Педагогика және психология» білім беру бағдарламаларында қолданылады. Тест тапсырмаларын құрастыру кезінде біз пәннің тақырыптық жоспарының мазмұнына, сондай-ақ А.В. Мардахаев, А.В. Мудрик, А.Т. Василькованың әлеуметтік педагогика бойынша базалық оқулықтардың мазмұнына назар аудардық [6, 7, 8].

Бірнеше дұрыс жауаптарды таңдау тест тапсырмалары жабық типтегі тапсырмалар болып табылады, сегіз жауап нұсқасы бар, олардың үшеуі дұрыс болып саналады. Таңдау тапсырмаларында проблеманы қоюдағы негізгі бөлім және оқытушы

тұжырымдаған дайын жауаптарды қамтитын екі бөлімнен құрылады. Таңдау тапсырмалары олардың орындалу жылдамдығына, тест бойынша қорытынды ұпайларды есептеудің қарапайымдылығына, студенттердің жауаптарын тексеру процедураларын автоматтандыру мүмкіндігіне және тест нәтижелерін бағалау кезінде субъективті факторды азайтуға байланысты бірқатар артықшылықтарға ие болады. Таңдау арқылы тапсырмалар формасының сөзсіз артықшылығы – оның әмбебаптығы, ол кезкелген пәнге жарамды.

Тест тапсырмаларының мысалдары:

2 – тақырып: Әлеуметтік педагогиканың негізгі принциптері

1. Объективті факторларға байланысты әлеуметтік педагогиканың принциптері:

A) Гуманизм

B) Әлеуметтік педагог қызметінің кәсібилігі мен тиімділігінің өзара байланысы

C) Жеке даралық шарттылық

D) Жеке тұлғалық шарттылық

E) Табиғаттылығы

F) Мәдени сәйкестік

G) Әлеуметтік шарттылық

H) Қоршаған ортаның шарттылығы

Қиындық деңгейі 2.

6 – тақырып: тұлғаның әлеуметтік дамуының механизмдері мен қозғаушы күштері. Әлеуметтік даму көздері:

2. Адамның әлеуметтік дамуының ішкі көздері:

A) Отбасылық тәрбие

B) Сезім мүшелері және олардың даму деңгейі

C) Тума біткен рефлексстер

D) Еңбек ұжымдары

E) Бейімділік пен мүмкіндіктер түріндегі әлеует

F) Бейресми бірлестіктер

G) Жеке тұлғалар

H) Бұқаралық ақпарат құралдары

Қиындық деңгейі 1.

11 – тақырып: баланың әлеуметтік дамуындағы норма және патология

3. Аномия – бұл:

A) Қоршаған орта нормаларына сәйкес келмеуі

B) Психофизиологиялық сәйкестік

C) Нормалардың жеткіліксіздігі

- D) Нормаларға сәйкестігі
 - E) Нормативтік мінез-құлық
 - F) Мінез-құлықта нормалардың болмауы
 - G) Көтермеленетін іс-әрекеттер
 - H) Қылмыстық жазаланатын әрекеттер
- Қиындық деңгейі 1.

Дұрыс реттілікті орнатуға арналған тапсырмалар әртүрлі әрекеттердің, міндеттерді орындауға байланысты операциялардың, нұсқаулықтардың, ережелердің, оқиғалардың реттілігі мен тиімді алгоритмдерді орнатуға немесе орнатуға болатын көптеген басқа әрекеттердің дұрыс реттілігін анықтауға мүмкіндік береді. Тапсырманың мазмұны іс-әрекеттің немесе анықтаманың сараланған элементтерінен тұрады. Тапсырмада элементтер кездейсоқ ретпен орналастырылады, сондықтан олардың орналасуында дұрыс тәртіп туралы ешқандай түсінік жоқ. Білім алушы қойған дәрежелерді эталондық реттілікпен салыстыру оқу іс-әрекетінің осы бөлігінің алгоритмін білуге мүмкіндік береді.

Тест тапсырмаларының мысалдары:

3 – тақырып: Әлеуметтік-педагогикалық процесс және оны жетілдіру жолдары

1. Әлеуметтік-педагогикалық процестің дайындық кезеңінің ішкі кезеңдерінің дұрыс реттілігін орнатыңыз:

- ___ A) мақсат қою
- ___ B) әлеуметтік-педагогикалық болжау
- ___ C) объектінің жеке басын диагностикалау және анықтау
- ___ D) қызметті жоспарлау
- ___ E) технологияны таңдау
- ___ F) әлеуметтік-педагогикалық модельдеу

Қиындық деңгейі 3.

4 – тақырып: Тұлғаның әлеуметтік қалыптасу педагогикасы

2. Ерте жастағы психоәлеуметтік дамудың жас кезеңдерінің дұрыс реттілігін орнатыңыз (М. Эйнверт, және Д. Болби):

- ___ A) әлемге бейімделу және қызығушылық
- ___ B) эмоционалды қиялдың пайда болуы
- ___ C) интенсивті коммуникацияны дамыту
- ___ D) эмоционалды ойлау
- ___ E) гашық болу
- ___ F) «Мен» деген тұрақты сезімнің пайда болуы

Қиындық деңгейі 3.

9 – тақырып: Әлеуметтік тәрбиенің мәні мен мазмұны. Мемлекет, қоғам, әлеуметтік институттар тұрғысынан әлеуметтік тәрбие

3. Әлеуметтік тәрбиенің компоненттерін логикалық ретпен орналастырыңыз:

- ___ А) қоғам
- ___ В) әлеуметтік белсенді тұлғаны қалыптастыру
- ___ С) әлеуметтік институттар
- ___ D) қоғамдық шартты тәрбие
- ___ E) әлеуметтік үлгі бойынша тәрбиелеу
- ___ F) әлеуметтік өзін-өзі тәрбиелеу

Қиындық деңгейі 3.

Дұрыс реттілікті орнатуға арналған тапсырмаларды білімдерді, икемділіктерді және дағдыларды қалыптастыру үшін ненің дұрыс емес екенін, не үшін, не дұрыс емес әрекеттердің нәтижесінде пайда болатынын мұқият көрсету және түсіндіру үшін қолдануға болады. Бұл әдісті қолдану дұрыс әрекеттерді дұрыс емес әрекеттерден ажыратуға және білім алушыларды қатені түзетуге дайындауға мүмкіндік береді.

Сәйкестікті анықтауға арналған тапсырмалары берілген тақырыпта бар ассоциативті білімді тексеру үшін қолданылады. Бұл анықтамалар мен фактілердің, авторлардың және олардың шығармаларының, формасы мен мазмұнының, мәні мен құбылыстарының, әртүрлі пәндер, қасиеттер, заңдар, құбылыстар, формулалар, күндер арасындағы өзара байланыстарды көрсететін білімдер. Сәйкестік тест тапсырмалары студенттерге бір тізімнің элементтерін екіншісі тізімнің элементтеріне сәйкестендіру қажет болатын екі параллель сөздер немесе сөз тіркестері тізімінен тұрады.

Тест тапсырмаларының мысалдары:

1 – тақырып: Теория және практика ретіндегі әлеуметтік педагогиканың мәні мен мазмұны

1. А бағанының элементтерін Б бағанымен сәйкестендіріңіз, Б бағанының әр элементін бір рет қолдануға болады немесе мүлдем қолдануға болмайды.

Әлеуметтік педагогиканың міндеттері:

Баған А

1. Өсіп келе жатқан тұлғаға, топқа қоршаған орта факторларының әсерін зерттеу
2. Мазмұн мәселелерін және ең оңтайлы әлеуметтік тәрбиені қамтамасыз ету жолдарын зерттеу
3. Әлеуметтік дамудың, адамның тұлға ретінде әлеуметтенуінің ерекшеліктерін зерттеу

Баған Б

- A) Социопедагогика
- B) Әлеуметтік тәрбие
- C) Адамды әлеуметтік бірлік ретінде зерттеу
- D) Жеке тұлға позицияны зерттеу

*Баған А**4. Адамның әлеуметтік өзін-өзі жетілдірудегі рөлін анықтау**Қиындық деңгейі 2.***5 – тақырып: Әлеуметтену әлеуметтік-педагогикалық құбылыс ретінде.****Адам өмірінің әртүрлі кезеңдеріндегі әлеуметтену ерекшеліктері****2. Бағандар арасында сәйкестікті орнатыңыз.***Баған А**1. Процесс**2. Шарт**3. Көрініс**4. Нәтижесі**Баған Б**А) екі тұлға ретінде табиғи әлеуметтік даму үшін адамға қажет қоғамның бар екендігін көрсетеді**В) адамның тіршілік ету ортасымен өзара әрекеттесу сипатына байланысты тұлғаның әлеуметтік қалыптасуы мен дамуы**С) адамзат мәдениеті қалыптастырған адамгершілік және эстетикалық талаптар**Д) адамның негізгі сипаттамасы және оның жасына сәйкес оның**ерекшеліктері**Е) адамның нақты әлеуметтік қатынастар жүйесіндегі жасын және әлеуметтік дамуын ескере отырып, оның әлеуметтік реакциясы**Қиындық деңгейі 2.***10 – тақырып: Балалар субмәдениеті. Баланың әлеуметтік-мәдени әлемінің қалыптасуы мен көріну ерекшеліктері****3. Г.Э. Эриксон тиісті субмәдениетті сипаттайтын өзіндік сананы қалыптастырудағы типтік қақтығыстарды анықтады:***Баған А**1. Көшбасшы / Ізбасар қарым-қатынасы немесе...**2. Өзіне деген сенімділік немесе...**3. Шәкірттік немесе...**4. Идеологиялық сенім немесе...**Баған Б**А) биліктің белгісіздігі**В) еңбек қызметінің сал ауруы**С) уақытша перспектива**Д) құндылықтар жүйесінің бұлыңғырлығы**Е) Ұялашақтық**Қиындық деңгейі 2.*

Әрбір ситуациялық тапсырма үш кіші жағдайдан (тапсырмалардан) тұрады. Кіші жағдай ұсынылған бес жауап нұсқасының ішінен бір дұрыс жауапты таңдау тапсырмасы болып табылады. Ситуациялық тапсырмалар әдісін қолданған кезде логикалық тұрғыдан дұрыс қорытынды алу (жасау) және сандық өзгерістерден кейін сапалы түрлендірулерге келу мүмкіндігі пысықталады. Ол үшін ой эксперименті келесідей қойылады: олар жағдайды өзгертті, содан кейін не болады. Бұл экспериментті неғұрлым нақты жүргізу үшін мақсат қарапайым жүйелерді сапалы түрлендіруді алу болып табылады. Барлық ықтимал салдарларды есепке алу қалыпты жағдайда пайда болмайтын тапсырмаларды анықтауға мүмкіндік береді.

Бұл өзгеретін шарттар (мақсаттар) жаңа міндеттерді тудыратынын түсіну бұл әдістің ең құнды тәжірибесі болып табылады. Әдіс белгілі бір қызмет саласындағы білім мен ойлауды керемет тексеру ретінде қызмет етеді, білім мен тәжірибені жақсы белсендіреді.

Тест тапсырмаларының мысалдары:

Ситуациялық тапсырмалар: жағдайдағы 3 кіші жағдай (тапсырмалар). Ұсынылған 5 жауап нұсқасынан бір дұрыс жауапты таңдау тапсырмалары. Әр кіші жағдай пәннің белгілі бір тақырыбына сәйкес келеді.

1 – жағдай (5, 6 тақырыптар)

Жасөспірім А. 13 жаста, сыныптастарының физикалық зорлық-зомбылығына ұшырайды. Ол ата-аналар мен мұғалімдерге не болып жатқанын айтудан қорқады.

1 – тапсырма (5 – тақырып):

Бұл жағдайда жасөспірімнің әлеуметтік рөлін анықтайтын әлеуметтену түрі:

- A) Кәсіби
 - B) Отбасылық-тұрмыстық
 - C) Субмәдени-топтық
 - D) Еңбек
 - E) Конформисттік
- Қиындық деңгейі 2.*

2 – тапсырма (5 – тақырып):

Өзін-өзі танудың жоғалуы және осы жасөспірімге тән әлеуметтік ортаның бағалауынан қорқу –

- A) Иесіздендіру
 - B) Жекелендіру
 - C) Персонализация
 - D) Қайта әлеуметтену
 - E) Әлеуметсіздендіру
- Қиындық деңгейі 2.*

3 – тапсырма (6 – тақырып):

Бұл жасөспірімнің өзін-өзі көрсетуінің типтік түрі:

- A) Пассивті-орындаушылық
 - B) Көркемөнерпаздық
 - C) Шектеусіз белсенді
 - D) Немқұрайлы-пассивті
 - E) Наразылық
- Қиындық деңгейі 3.*

2 – жағдай (2, 8, 11 тақырыптар)

Жасөспірім С. 14 жаста, маскүнем ата-анасымен бірге тұрады және отбасында мезгіл-мезгіл физикалық зорлық-зомбылыққа ұшырайды. Сонымен бірге ол өзіне қарағанда әлсіз адамдарға қатысты зорлық-зомбылық белгілерін көрсетеді.

1 – тапсырма (2 – тақырып):

Бұл жағдайды анықтайтын әлеуметтік педагогика принципі:

- A) Историзм
- B) Мәдени сәйкестік
- C) Кәсіби шарттылық
- D) Қоршаған ортаның шарттылығы
- E) Гуманизм

Қиындық деңгейі 1.

2 – тапсырма (8-тақырып):

С. жасөспірімге осы жағдайда жаңа жағдайларға тез үйренуге көмектесетін қасиеттердің қалыптасуына ықпал етеді:

- A) Бойындағы ұмтылу
- B) Адамның жеке ерекшелігі
- C) Бейімделу тәжірибесі
- D) Жағдайы
- E) Өзіндік белсенділік

Қиындық деңгейі 3.

3 – тапсырма (11 – тақырып):

Аномия кезінде осы жасөспірімнің ата-анасының реакция түрі:

- A) Немқұрайлылық
- B) Ритуализм
- C) Конформизм
- D) Ретризм
- E) Истерия

Қиындық деңгейі 3.

3 – жағдай (12 – тақырып)

Жасөспірім К. мұқият оқып, тәртіпті бұзбайды, қоғамдық тапсырмаларды орындайды. Алайда оған оң ішкі негіз, әдептілік, ар-намыс сезімі жетіспейді. Ол тәрбиешілерге деген дөрекілікпен, өзін көрсету үшін объективті емес батылдықымен сипатталады. Ол әлсіздерге агрессивтілік танытады, оларды қорлауға, оларды заңсыз әрекеттерді жасауға мәжбүр етеді. Мұндай бала тәрбиешілердің жұмысына белсенді қарсы тұрады.

1 – тапсырма (12 – тақырып):

Бұл баланың ауытқу сипаты _____ фактордың әсерінен болады:

- A) Эктогендік
- B) Экзогендік
- C) Мезогендік
- D) Эндогендік
- E) Мезогендік

Қиындық деңгейі 2.

2 – тапсырма (12 – тақырып):

Жасөспірім С. _____ балалар тобына жатады:

- A) Ішкі факторлардың әсерінен психикалық ауытқулар бар
- B) Сыртқы факторлардың әсерінен деформацияланған қалыпты
- C) Қалыпты дамыған, тұлғаның терең деформациясы бар
- D) Психикалық тұрақсыздықпен және белгілі бір дарындылығы бар
- E) Қалыпты дамыған, салыстырмалы түрде жеңіл деформациясы бар

Қиындық деңгейі 3.

3 – тапсырма (12 – тақырып):

С. жасөспірімге тән:

- A) Органикалық кемшіліктерге байланысты психикадағы ауытқулар
- B) Жаман тұқым қуалаушылық салдарынан психикадағы ауытқулар
- C) Тепе-теңдікті сақтайтын психиканың жалпы ішкі деформациясы
- D) Психиканың жалпы тұрақсыздығы
- E) Салыстырмалы түрде жеңіл деформация

Қиындық деңгейі 3.

Білім беру үдерісіндегі «ситуациялық тапсырмалар студенттерге ақпаратты таңдауға, берілген тапсырманы шешу үшін сұрыптауға, негізгі мәселелерді анықтауға, шешудің балама жолдарын іздеуге және оларды бағалауға, оңтайлы шешімді таңдауға және іс-қимыл бағдарламаларын құруға және т.б. үйретеді» (В.А. Суровцева) [9]. Сонымен қатар студенттер ситуациялық тапсырманы шешу барысында коммуникативті дағдыларды дамытады, тиімді өзара әрекеттесуге және ұжымдық шешімдер қабылдауға мүмкіндік беретін интерактивті дағдыларды қалыптастырады, сараптамалық біліктер мен дағдыларды игереді, ситуациялық мәселені шешу үшін қажетті білімді өз бетінше іздейді, оқуға деген ынтасын өзгертеді.

Оқу пәнінің барлық мазмұнын қамтитын тесттер болуы мүмкін емес. Тесттерді құру кезінде, әдетте, білім алушылар оқу нәтижесінде білуі және білуі керек негізгі нәрсені таңдау міндеті қойылады. Тест тапсырмаларының ұсынылған түрлері студенттердің ақыл-ой белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді; білімді, білікті, дағдыларды шоғырландыру, тереңдету, уақытты үнемдеу функциясын орындайды. Тест тапсырмалары мотивацияны арттырады, білім алушының же-

ке басын дамытады, материалды өз бетінше игеруге ықпал етеді. Сабақтарда тестілерді қолдану мұғалімнен тәлімгер мен бақылаушының әдеттегі рөлінен бақылаушы көмекшінің позициясына ауысуды талап етеді, ол аз үйретеді және тәрбиелейді, ал студенттерге өздігінен оқуға, әр студент оқу процесінде алға жылжитын жеке оқу траекториясын талдауға көбірек көмектеседі.

Нәтижелер

ЖОО-ның білім беру процесінде әлеуметтік педагогиканы оқыту кезінде тест тапсырмаларын қолданудың тиімділігін зерттеу үшін біз білім алушылардың танымдық белсенділік деңгейін диагностикалау әдістемесін (Г.И. Щукина, Т.И. Шамова бойынша) қолдандық [10] (2-кесте).

2-кесте. Білім алушылардың танымдық белсенділік деңгейін диагностикалау (Г.И. Щукина, Т.И. Шамова бойынша)

Танымдық белсенділік деңгейлері	Білім алушылардың психологиялық-педагогикалық ерекшеліктері
Нөлдік деңгей	Білім алушы пассивті, оқытушының талаптарына нашар жауап береді, өз бетінше жұмыс істеуге тілек білдірмейді, оқытушының қысым талап қойғанын қалайды.
Төмен деңгей	Репродуктивті белсенділік. Білім алушының білімді түсінуге, есте сақтауға және көбейтуге, оны үлгі бойынша қолдану тәсілін игеруге деген ұмтылысымен сипатталады. Бұл деңгей білім алушының ерікті күш-жігерінің тұрақсыздығымен, білімін тереңдетуге қызығушылығының жоқтығымен сипатталады.
Орташа деңгей	Интерпретациялық білім алушы арасындағы байланысты білуге, өзгерген жағдайларда білімді қолдану тәсілдерін игеруге деген ұмтылысымен сипатталады. Тән ерекшелігі: ерікті күш-жігердің үлкен тұрақтылығы, бұл білім алушының басталған істі соңына дейін жеткізуге ұмтылуынан көрінеді. Қиын жағдайда тапсырманы орындаудан бас тартпайды, шешім жолдарын іздейді.
Жоғары деңгей (шығармашылық)	Ол құбылыстардың мәніне және олардың өзара байланыстарына терең еніп қана қоймай, осы мақсат үшін жаңа жол табуға деген қызығушылық пен ұмтылыспен сипатталады. Тән ерекшелігі: білім алушының жоғары ерікті қасиеттерінің көрінісі, мақсатқа жетуде табандылық, кең және тұрақты танымдық қызығушылықтар.

Әлеуметтік педагогиканы оқытуда тест тапсырмаларын қолданудың тиімділігін эксперименттік тексеру «Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану» және «Педагогика және психология» топтарында жүргізілді. Зерттеуге 99 сту-

дент қатысты. Екі кезеңде жүргізілген білім алушылардың танымдық белсенділігі деңгейін диагностикалау әдістемесі әлеуметтік педагогиканы оқыту кезінде осы топтардың студенттерінің алдын ала және қорытынды деңгейлерін анықтады (3-кесте).

3-кесте. Тест тапсырмаларды қолдану кезінде студенттердің танымдық белсенділік деңгейін зерттеу нәтижелері

Танымдық белсенділік деңгейлері	Бастапқы (%)	Қорытынды (%)
Нөлдік деңгей	0	0
Төмен деңгей	33	18
Орташа деңгей	56	65
Жоғары деңгей (шығармашылық)	11	17

Барлық тест тапсырмалары осы пәннің оқу бағдарламасына сәйкес нақты жағдайларды шешуге байланысты практикалық жұмыстар қарастырылған тақырыптар бойынша біріктірілген. Әр тапсырмадан кейін әдеби дереккөзге сілтеме жасалды. Олар көмегімен студенттер тестіленген оқу материалын тексеріп, қажет болған жағдайда қайтадан оқи алады.

Пәннің әр тақырыбы материалды теориялық тұрғыдан зерттегеннен кейін тест тапсырмаларын міндетті түрде орындауды көздегендіктен, бұл, әрине, адам туралы ғылыми және практикалық білім кешенін, оның рухани-адамгершілік дамуын, өз әрекеттері мен іс-әрекеттерін жалпыға бірдей танылған теориялар мен әдістер негізінде білуді игеруге ықпал етті. Студенттер тақырып бойынша әр түріндегі және әр деңгейдегі тестілерді орындай отырып, түзету-тәрбие процесін жобалауды, педагогикалық іс-әрекеттің нәтижелерін жоспарлауды, ұйымдастыруды, диагностикалауды және болжауды үйренеді. Ситуациялық тапсырмалар студенттер бойында балалардың, жасөспірімдер мен ересектердің мінез-құлқы мен қызметіне мақсатты педагогикалық әсер ету қабілетін қалыптастырады. Нақты мысалдар арқылы студенттер оның тиімділігін бағалау мақсатында балаға және оның отбасына әлеуметтік-педагогикалық әсер ету барысын динамикалық бақылауды үйренеді. Төмендегі суретте айқын көрсетілгендей, тест тапсырмаларын қолдану, әрине, әлеуметтік педагогика бойынша білім алушылардың танымдық белсенділігінің деңгейін арттыруға ықпал етті (2-сурет).

Бірнеше дұрыс жауаптарды таңдай отырып, тест тапсырмаларын қолдана отырып, тексерілетін оқу пәнінің мазмұнын толық қамтуға болады, сондықтан тесттің маңыздылығын арттыруға болады. Сәйкестік тапсырмаларының артықшылықтарына кішігірім жинақы піші жатады; олар бетте аз орын алады. Осындай

тапсырмалар әртүрлі нақты ақпаратты тиімді бағалауға жағдай туғызады. Сонымен қатар олар қарапайым және объективті өңдеумен сипатталады.

2-сурет. Әлеуметтік педагогика сабақтарында тест тапсырмаларды қолдану кезінде студенттердің танымдық белсенділігінің даму динамикасы

Дұрыс реттілікті орнатуға арналған тапсырмалар білім жүйесін тексеру үшін маңызды, мұнда білімнің жетекші жүйе құраушы белгісі элементтердің реттілігі болып табылады; іс-әрекеттің объективті дұрыс тәртібі бар маңызды элементтер бойынша білімді (дағдыларды) бақылауға бағытталған; мәселе тек дұрыс әрекет алгоритмдері туралы жеке білімді қалыптастыруға дейін азаяды.

Ситуациялық тапсырмалар студенттерді әдістемелік ресурстар ұғымына жататын пәндік білім арқылы өмірлік мәселелерді шешуге үйретуге көмектеседі. Олар білім берудің пәндік және метапәндік нәтижелерін білімге негізделген дағдылар кешенінде әр түрлі іс-әрекет тәсілдерін, ақпаратпен жұмыс істеу әдістерін игеру арқылы ұсынуға мүмкіндік береді. Ситуациялық тапсырмалардың айрықша ерекшелігі – олардың нақты практикалық бағыты бар, бірақ оларды шешу үшін пәндік, пәнаралық және метапәндік білім қажет. Мұндай міндеттерді шешу, сайып келгенде, білім алушылардың уәждемесін дамытуға, әлеуметтік-мәдени ортаны игеруге, іс-әрекет негізінде жеке-маңызды мәселелерді шешу мақсатында пәндік білімді өзектендіруге әкеледі.

Қорытынды

Осылайша тест тапсырмаларын қолдану мұғалімге білім алушылардың білімін тез тексеруге және алынған ақпаратты қажетсіз уақыт пен күш жұмсамай өңдеуге мүмкіндік береді. Тесттердің бақылаудың басқа түрлерімен салыстырғанда тағы бір артықшылығы-барлық білім алушылардың жетістіктерін объективті салыстыруға мүмкіндік беретін тең жағдайда болуы; мұғалімнің субъективтілігі алынып тасталады; тестілеу нәтижелері статистикалық өңдеуге мүмкіндік береді.

Тест тапсырмаларын қолдану мұғалімге студенттердің білімдерін, дағдылары мен дағдыларын қалай игеретінін анықтауға, сондай-ақ олардың педагогикалық қызметін талдауға мүмкіндік береді. Студенттер өздерінің жетістіктері немесе оқу олқылықтары туралы біле алады, нәтижелерін эталонмен салыстыра алады, осылайша студенттер өзін-өзі бақылауды дамытады.

Тесттік бақылау білім алушылардың білімін бақылауды жүргізуде үлкен маңызға ие, оқу материалын меңгеру деңгейін диагностикалауға және түзетуге мүмкіндік береді, білім алушылардың пәнді оқуға деген ынтасын арттыруға ықпал етеді, студенттерге аралық аттестаттауға дайындалуға көмектеседі. Тест тапсырмаларын оқытушы қандай материалды тексеруді және бағалауды жүзеге асырғысы келетініне байланысты оқу сабағының әртүрлі кезеңдерінде қолдануға болады.

Білім алушылардың білімін бақылау үшін тестілік технологияларды қолдану келесі жағымды тұстарды анықтады:

- біреуден кеңестер алу мен біреуден алдап көшіріп алу мүмкіндігі азайды;
- білім алушылардың білім сапасы артты;
- білімді бағалаудың объективтілігі артты;
- білім алушылардың танымдық белсенділігі артты, сабаққа сабақтан тыс дайындық жақсарды;
- студенттер топтарындағы психологиялық ахуал жақсарды;
- бақылау іс-шараларының саны артты, бұл барлық білім алушылардың оқу пәнінің барлық тақырыптары бойынша білімдерін уақтылы диагностикалауға мүмкіндік береді.

Тест технологияларын белсенді қолдану материалды жақсы игеруге, тест тапсырмаларымен жұмыс тәжірибесін еркін меңгеруге ықпал етеді. Сонымен, тест тапсырмаларын дәстүрлі білім беру технологияларымен бірге қолдану тесттердің оқыту, бақылау, ұйымдастыру, диагностикалау, ынталандыру және тәрбиелеу функцияларын жандандыру арқылы студенттердің оқу пәні бойынша білім сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. **Ефремова, Н.Ф.** Современные тестовые технологии в образовании [Текст]. – М.: Логос, 2003. – 208 с.
2. **Нұрғалиева, А.Қ., Нұрғалиева, А.Қ.** Жалпы білім беретін мектептегі оқу үдерісінде тестілеудің тиімділігін тексеру [Текст] // Қазақстан педагогикалық хабаршысы. – Павлодар, ППУ, 2021. – № 4. – С. 110-123.
3. **Аванесов, В.С.** Теория и практика педагогических измерений (материалы публикаций) [Текст]. – ЦТ и МКО УГТУ –У ПИ, 2005 г.
4. **Аванесов, В.С.** Современные методы обучения и тестового контроля знаний [Текст]. – Владивосток, 2003. – 125 с.

5. **Нурғалиева, А.К.** Тестовые задания по социальной педагогике [Текст]: учебно-методическое пособие для студентов педагогических вузов / А.К. Нурғалиева. – Павлодар, 2018. – 116 с.
6. **Мардахаев, Л.В.** Социальная педагогика [Текст]: Учебник. / Л.В. Мардахаев. – М.: Гардарики, 2005. – 270 с.
7. **Мудрик, А.В.** Социальная педагогика [Текст]: Учебник для студ. учреждений высш. проф. образования / А.В. Мудрик. – М.: ИЦ Академия, 2013. – 240 с.
8. **Василькова, Т.А.** Социальная педагогика: педагогический опыт и методы работы [Текст]: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / Т.А. Василькова. – М.: ИЦ Академия, 2010. – 208 с.
9. **Суровцева, В.А.** Ситуационная задача как один из современных методических ресурсов обновления содержания школьного образования / В.А. Суровцева. [Текст] // Школьная педагогика. – 2016. – № 4 (7). – С. 48-57. – URL: <https://moluch.ru/th/2/archive/42/1266/>
10. Диагностика уровня познавательной активности обучающихся (по Г.И. Шукиной, Т.И. Шамовой) [Text]. | Тест на тему: | Образовательная социальная сеть (nsportal.ru)

References

1. **Efremova, N.F.** Sovremennye testovye tehnologii v obrazovanii. [Modern test technologies in education] [Text] // M. Logos. – 2003. – 208 p.
2. **Nurgalieva, A.K., Nurgalieva, Ak.K.** Zhalpy bilim беретin mekteptegi оқу үдерisinde testileudin tiimdiligin тексеру. [Checking the effectiveness of testing in the educational process in a comprehensive school] [Text] // Pedagogical Bulletin of Kazakhstan. – Pavlodar, PPU, 2021. – № 4. – P. 110-123.
3. **Avanesov, V.S.** Teorija i praktika pedagogicheskikh izmerenij (materialy publikacij). [Theory and practice of pedagogical measurements (materials of publications)] [Text]. СТ and MKO UGTU-UPI, 2005.
4. **Avanesov, V.S.** Sovremennye metody obuchenija i testovogo kontrolja znaniy. [Modern methods of teaching and test control of knowledge] [Text]. – Vladivostok, 2003. – 125 p.
5. **Nurgalieva, A.K.** Testovye zadaniya po social'noj pedagogike: учебно-методическое пособие для студентов педагогических вузов. [Test tasks in social pedagogy: an educational and methodological guide for students of pedagogical universities] [Text] / A.K. Nurgalieva. – Pavlodar, 2018. – 116 p.
6. **Mardahaev, L.V.** Social'naja pedagogika: Uchebnik. [Social pedagogy] [Text]: Textbook. – М.: Gardariki, 2005. – 270 p.
7. **Mudrik, A.V.** Social'naja pedagogika: Uchebnik dlja stud. uchrezhdenij vyssh. prof. obrazovanija. [Social pedagogy] [Text]: A textbook for students. institutions of higher Prof. education / A.V. Mudrik. – М.: IC Academy, 2013. – 240 p.
8. **Vasil'kova, T.A.** Social'naja pedagogika: pedagogicheskij opyt i metody raboty: Uchebnoe posobie dlja studentov vysshih uchebnyh zavedenij. [Social pedagogy] [Text]: pedagogical experience and methods of work: A textbook for students of higher educational institutions / T.A. Vasilkova. – М.: IC Academy, 2010. – 208 p.
9. **Surovceva, V.A.** Situacionnaja zadacha kak odin iz sovremennyh metodicheskikh resursov obnovenija soderzhaniya shkol'nogo obrazovanija. [Situational task as one of the modern methodological resources for updating the content of school education] [Text] / V.A. Surovtseva. – Text: direct // School pedagogy. – 2016. – № 4 (7). – Pp. 48-57. – URL: <https://moluch.ru/th/2/archive/42/1266/> / (accessed: 09/10/2023).
10. Diagnostika urovnja poznavatel'noj aktivnosti obuchajushhihsja (po G.I. Shhukinoj, T.I. Shamovoj). [Diagnostics of the level of cognitive activity of students (according to G.I. Shchukina, T.I. Shamova)] [Text]. | Test on the topic: | Educational social network (nsportal.ru) (accessed: 09/10/2023).

Айгерим Нургалиева ¹, Акмарал Нургалиева *¹

¹ Павлодарский педагогический университет имени Әлкей Марғұлан,
г. Павлодар, Республика Казахстан

Эффективность использования тестовых заданий при обучении социальной педагогике в вузе

Аннотация. В условиях информатизации как общества, так и образования все более значимым и необходимым становится получение объективной информации об уровне учебных достижений обучающихся, оперативный педагогический анализ, оценка качества педагогического процесса. Целью настоящего исследования является объективная, качественная оценка и эффективное измерение уровня знаний учащихся с использованием предложенных тестовых заданий. Разработанные с этой целью тестовые задания соответствуют содержанию учебного предмета и уровню современного состояния науки. Задания составлены в соответствии с тематическим содержанием дисциплины «Социальная педагогика».

Примеры тестовых заданий, приведенных в статье, взяты из учебного пособия «Тестовые задания по социальной педагогике», разработанного автором. Учебное пособие используется в учебном процессе университета на образовательных программах «Социальная педагогика и самопознание», «Социальная педагогика и педагогическое сопровождение в образовании» и «Педагогика и психология».

Использование тестовых технологий для совершенствования знаний обучающихся выявило следующие положительные моменты: уменьшилась возможность получения подсказок от кого-либо; повысилось качество знаний обучающихся; повысилась объективность оценивания знаний; повысилась познавательная активность обучающихся, улучшилась внеаудиторная подготовка к занятиям; улучшился психологический климат в группах студентов; увеличилось количество контрольных мероприятий. Все это позволяет своевременно диагностировать знания обучающихся по всем темам учебной дисциплины.

Ключевые слова: тест, тестовые задания, образовательный процесс, тестирование, познавательная активность, учебные достижения обучающихся.

Aigerim Nurgalieva ¹, Akmaral Nurgalieva *¹

¹ Pavlodar Pedagogical University named after Alkei Margulan,
Pavlodar, Republic of Kazakhstan

The effectiveness of the use of test tasks in teaching social pedagogy in universities

Annotation. In the context of informatization of society and education, obtaining objective information about the level of educational achievements of students, operational pedagogical analysis, assessment of the quality of the pedagogical process is becoming increasingly important and necessary. The purpose of this study is an objective, qualitative assessment and effective measurement of the level of knowledge of students using the proposed test tasks. The test tasks developed for this purpose correspond to the content of the academic discipline and the level of the current state of science. The tasks are compiled in accordance with the thematic content of the discipline» Social Pedagogy».

Examples of test tasks presented in the article are taken from the textbook «Test tasks on social pedagogy» developed by the author. The manual is used in the educational process of the University in the educational programs «Social Pedagogy and self-knowledge», «social pedagogy and pedagogical support in education» and «pedagogy and psychology».

The use of test technologies to improve students' knowledge revealed the following positive points: the possibility of receiving advice from someone and cheating from someone; the quality of students' knowledge has increased; the objectivity of knowledge assessment has increased; the cognitive activity of students has increased, extracurricular preparation for classes has improved; the psychological climate in student groups has improved; the number of control measures has increased, which allows timely diagnostics of all students' knowledge on all topics of the academic discipline.

Keywords: Test, Test tasks, educational process, testing, cognitive activity, educational achievements of students.